

ՎԵՅԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՔԱՐՈՁԸ

Ս. ԷՋՄԻՍԵՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԷՆ

(11 Դեկտեմբեր 1988թ.)

Յանուն Հոր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն:

«Քրիստոս Աստուած մեր, հոգւոցն հանգուցեղոց արա հանգիստ եւ ողորմութիւն»:

Հոգեհանգստեան պահն է այս, սիրելի վեսահար եւ ոգակիր ժողովուրդ: Հոգեհանգստեան պահ, սակայն ոչ սովորական: Այսօրուայ հոգեհանգիստը կարող ենք համեմատել միայն Ապրիլ 24ի հոգեհանգստի հետ, երբ մենք այդ օրը համազգային կերպով ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի ռեպերիում ենք յիշատակր մեր երկու միլիոն նահապետներ, որոնք զոհուեցին 1915 թուականի Մեծ ցեղասպանութեան օրերին՝ կազմակերպուած եւ գործադրուած Օսմանեան Թուրքիոյ կողմէ:

Անսպասելի կերպով, բնութեան օրերէի մոլեցնած կոյր ուժերը կործանեցին մեր շէնքերէն աշխարհը, կործանուեցին քաղաքներ եւ գիւղեր: Վերջին տուեալներով յայտնի է, թէ զոհուած են բազում քառասուն հազար բնակիչներ, մանաւանդ երեխաներ, ուսանողներ, ու վիրաւորուած են հազարաւորներ ու բազմահազար ընտանիքներ մնացել են անտուն եւ անօթեւան, որոնք բուրած, փոթուած քափառում են աւերակների կոյտերի վրայ, փնտռում իրենց մեղեքներին, փառացած հոգիներով, չեն կարող նոյնիսկ հասկանալ, թէ ինչ պատահեց, ի վիճակի չեն խօսելու, նոյնիսկ ի վիճակի չեն մտածելու եւ լաց լինելու: Մենք այս պահին, գրեթէ նոյն հոգեվիճակի մէջ ենք, կարծես մենք էլ չենք կարող մտածել իսկ, թէ ի՞նչ եւ ինչո՞ւ պատահեց այս արհաւիրքը, չենք կարող նոյնիսկ մենք էլ լաց լինել: Միայն պիտի կարողանանք աղօթել երեւի, զոհեալների հոգիների խաղաղութեան եւ հանգրսնութեան համար:

Սիրելի ժողովուրդ, թէեւ բոլորս, բացառելի կերպով, յուսահատ եւ վիրաւոր վիճակի մէջ ենք, սակայն չմոռանանք, որ մենք քրիստոնեաներ ենք,

և մեր ժարմինի վրայ քաղաւած այս նոր վերջին, Հայ ժողովուրդը անմահ է, որովհետեւ զիտցած է և զիտէ բուժել իր վերջերը, որքան ալ ծանր և խոր ըլլան անոնք: Բացառիկ այդ ուժը վեր է քաղաքական, զիտական և նիւթական հաշիւներէն, որուն երկվարները դէպի դժոխք չէ որ կ'առաջնորդեն մարդկութիւնը:

Մեր ժողովուրդին ողջակէզը քաղաքական փաստ մը ըլլալէ աւելի՝ մեր հոգիին արիւննունքն է, ուրկէ հոսած է անծանօթ հեղուկը հզօրագոյն երազին, զոր Արեւելքը ոստայնած ըլլայ երբեք:

Ե.

եւ մեր հաւատաւոր ժողովուրդը իր ողջ պատմութեան ընթացքում բազում նահապետութիւններ է կրել տարբեր առիթներով, առաւել կամ նուազ չափով: Նոյնիսկ պատմաբանները հայ ժողովրդի գոյութիւնը այսօր մի հրաժեմ են համարում: Ինչպէ՞ս տկար, ինչպէ՞ս դիմացաւ հայ ազգը այդ բոլոր փորձութիւններին, ինչպէ՞ս յաղթահարեց մահուան ուժերը, ինչպէ՞ս կարողացաւ վերածնունդ:

Այսօր էլ մենք նոյն ժողովուրդն ենք, այսօր էլ մենք չենք ուզում վախենալ մահուանից, չենք ուզում յուսահատուիլ, եւ պիտի չյուսահատուինք: Լնդհակառակը, գուցէ այս առաջին փորձերիւմի օրերից յետոյ մենք զմեզ աւելի պիտի հաւաքենք, մեր գիտակցութիւնը, մեր հոգեկան ուժերը ամրոջ, մեր ժողովուրդը միասնութեան, մեր հայրենի կառավարութեան կողքին, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, որպէսզի բուժենք մեր վէրքերը եւ մեր հայեացքը դարձնենք դէպի երկինք ու տեսնենք այնտեղ վառ եւ պայծառ յոյսի աստղերը մեր ժողովրդի: Մահից առաջ եւ մահից յետոյ յաղթական վերածնունդ են կեանքի ուժերը, բացում է կեանքի ծաղիկը վերսին: Եւ մենք, իբրեւ քրիստոնեաներ, հաւատում ենք, որ յաւերժութեան լուսաբացը սիկոր է առնում գողգոթաների տառապանքներից: Ինչպէս մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս. «Մահուամբ զմահ կոխեաց», մեր ժողովուրդն էլ քե՛զ անցեալում եւ քե՛զ հիմա պիտի յառաջ ընթանայ՝ իր հալածակներէն ուղղած դէպի նոր ապագան՝ Բանդիլով մահուան կապանքները իր իսկ մահուան գնով:

Սիրելի ժողովուրդ, այս ոգով եւ այս սուրբ հուստով մեր աղօթքը բարձրացնենք առ Աստուած: Թող Տէրը մեր աղերսանքները ընկունի որպէս խունկ՝ ուղիղ բարձրացող դէպի բարձունքները երկնի, Իր ողորմութեան երեսը դարձնի մեզ եւ մնայ նաեւ յետ այսու պահապան եւ օգնական, որպէսզի հայ ազգը Հայ եկեղեցու առաջնորդութեամբ շարունակի իր առաքելութիւնը այս արեւի տակ ու նորանոր բարձունքների հասնի:

Եւ ուխտենք այս պահին նաեւ մեզանից ամէն մէկը իր կարողութեամբ եւ իր չափով մէկ-մէկ ծառ տնկի Շիրակի սուրբ հողի վրայ, որպէս մեր մեռելների վրայ խաչափայտ, ինչպէս ժամանակին Մեծ Եղեռնի առիթով ծանօթ բանաստեղծն է ասել՝ «Մեռելներու որպէս խաչ՝ եւ այս ծառը ջրնկեցի»: Ահա այս ուխտով մենք գործնաւի, հաւատենք մեր ուժերը եւ անվախ, անհոգեմբ ու յամառօրէն առաջ ընթանալով դէպի նոր հուանումներ՝ մահուանդ ոգեկան իմաստով:

Ոգի նշանակում է մարդկային բոլոր բարոյական ուժերի համագործակցութիւնը, սինդեզմոնը, որի գաղտնիքը մեր ժողովուրդն էլ ունի, եւ որի ապացոյցը տուել է դարեւ շարունակ: Այսօր էլ մենք նոյն ժողովուրդն ենք, եւ հաւաստիք մեր հակառակորդի առաջ կանգնած անասան, նոյն ուխտն ենք կատարում՝ ապրելու, գոյատեւելու եւ յաղթահարելու ամէն դժուարութիւն:

Սիրելի սգակիր ժողովուրդ, մենք խորապէս զգացում ենք այն բոլոր ցաւակցական եւ եղբայրական օգնութեան արտայայտութիւններից, որոնք ներկայացում են մեր ժողովրդին, մեր պետութեան եւ յին՝ այս ողբերգական օրերին:

Ես նախ իմ զնահասանքն ու հիացումն եմ ուզում յայնեղ մեր ամբողջ ժողովրդին, հայ ազգին ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, մէկ սիրտ, մէկ հոգի դարձած պայքարում են ամոքելու մեր վերերը եւ վերականգնելու մօտ ապագային քառաբանդ եղած մեր քաղաքները: Ես իմ օրհնութիւնն եմ ուզում ուղարկել նաեւ այն երիտասարդներին, համալսարանական ուսանողներին, որոնք այս օրերին բանակային ուժերի հետ միասին անձնագոհաբար ձեռն-ձեռքի տուած, աստուածահանոյ գործ են կատարում՝ դուրս բերելու զոհուածների մարմինները փրկասկների թակից, հաւաքելու վիրաւորներին եւ ինչ-որ չափով ամբողջութեամբ վրէժը բոլոր այնքեղ տառապեալ հոգիներին:

Զեմ կարող իմ երախտագիտութիւնը չյայտնել նաեւ ՍՍՀՄ բոլոր այն եղբայր ազգութիւններին եւ արտասահմանի բազմաթիւ պետութիւններին ու ժողովուրդներին, որոնք այնքան սրբաց կերպով, առատաձեռն օգնութեան ձեռք են մեկնում մեր վիրաւոր Հայաստանին:

Երախտագէտ սրտով ուզում եմ յիշել նոյն իրողութիւնը՝ արայայտուող եկեղեցական մակարդակի վրայ: Յիշեմ Ռուս Պաշտօնաւեցիները հոգեւորականութեան վերաբերմունքը խորազգաց ցաւակցական հեռագրերով եւ Ռուսաց Պատրիարքի նուիրաբերումը մէկ միլիոն ռուբլու: Հռոմի Պապի ցաւակցական խօսքը եւ նուիրաբերումը 100.000 տոլարի: Նաեւ Անկլիկան Եկեղեցու պետ՝ Քենթրալիի Արքեպիսկոպոսի ջանքերի շնորհիւ Բրիտանական կառավարութեան առած որոշումը՝ մեր աղէտեալների օգտին նուիրաբերելու մեծ գումար: Եւ վստահ եմ, որ թակաւին նոր նման նուիրատուութիւններ պիտի լինեն, արդէն խոստումներ կան, որոնք կը ստացուեն իրենց ժամանակին տարբեր երկրներից, տարբեր եկեղեցական կազմակերպութիւններից եւ բարեսիրական ու մարդասիրական միութիւններից:

Մեր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինն էլ իր համեստ միջոցներով տրամադրեց 500.000 ռուբլի աղէտեալների օգտին, որով նախորդ նուիրաբերումների հետ միասեղ Մայր Աթոռի նուիրաբերումը հասաւ 1.700.000 ռուբլիի:

Սակայն սրամտով չի վերջանում մեր պարտականութիւնը: Մենք, իբրեւ Հայաստանեայց Եկեղեցու զուխ, իբրեւ Ս. Էջմիածնի առաջին սպասաւոր, պիտի շարունակենք մեր ճիգերը ի գործ դնել, որպէսզի առաւել մեծ չափով նուիրաբերումներ կատարուեն եւ հնարաւորին պայմաններում, երեւի զարունը բացուելուց յետոյ, ծրագիրներ մշակուեն վերաբերելու համար մեր քանդուած քաղաքները: Ես մտածում եմ իմ կոչը ուղղելու մանաւանդ Շիրակային եւ Հարաւային Ամերիկաների հայերին, որոնք մօտաւորապէս մէկ միլիոն ժողովուրդ են հաւում, յանձնարարելու, որ մեծագումար հանգանակութիւններ կազմակերպեն յատկապէս մէկ նպատակի համար՝ սկիզբը դնելու քանդուած մեր մէկ քաղաքի վերաբնութեան, ասեմք Սպիտակի, այնտեղ կառուցելով հինգից-տասը հազար բնակչութեան համար անհրաժեշտ բնակութեան շէնքեր եւ հիմնարկներ: Վստահ եմ, որ այս մեծ ծրագիրը անպայման կ'իրականանայ եւ խորհրդանշական, քաջալերիչ կը դառնայ բոլորիս համար: Եւ, Տայ Աստուած, ոչ թէ հոգեհանգիստներով, այլ զոհաբանական մարդբանքներով դիմաւորենք վերակառուցումը, վերազարթօնը քանդուած քաղաքների:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՔԱՐՈՋԸ

Ս. ԷԶՄԻԱՆՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԷՆ

(18 Դեկտեմբեր 1988)

Սիրեցեա՛լ, հաւատացեա՛լ, արիւնակից ու ազգակից եղբայրներ եւ
նոյրեր,

Խա՛ր գոհութեան զգացումով փառք կ'առաքեմ դէպի Աստուած, դէպի
երկինք, որ ինծի զնորհք ըրաւ, զիս արժանի ըրաւ Միածնաւէջ այս սուրբ եւ
սրբանանանչ սանաւին մէջ աղօթակից դառնալու իմ աւագ եւ սիրեցեալ եղ-
բոր՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառին, եւ մեր բոլորին, հայոց պատ-
մութեան այս ամենէն նշանակալից եւ վնասական պահերէն մէկուն առիթով:

Կը յիշեմ, խառն տարիներ առաջ էր, 1968ին, երբ տակաւին ոչ մի
սպիտակ թել չէր խառնուեր իմ մօրուին, երբ այս սուրբ բեմը բարձրացայ
Ս. Դրիգոր Լուսաւորչի տօնին եւ շառականագրին բառերովը՝ ջանացի նուա-
զել Աստուծոյ հոգւոյն քնարը Գրիգոր Լուսաւորչի անձին եւ հաւատքին մէջէն:
Եւ ահաւասիկ այսօր, կը զգամ, եւ վստահ եմ որ զուր բոլորդ ալ կը զգա՛մ
ինծի պէս, թէ այս բարձրացումս խորան եւ խոնարհումս այս սուրբ Տանարի
սեղանին՝ տարբեր բնոյթ ունի, տարբեր նկարագիր, տարբեր տառգրութիւն,
որովհետեւ այո անգամ այս բեմին վրայ կը բարձրանամ հրաւերովը եւ սիրովը
իմ սիրեցեալ եղբոր՝ Վազգէն Ա. Վեհափառին, որպէս Կաթողիկոս Մեծի
Տանն Կիլիկիոյ: Իմ պատմական յիշողութեանս մէջ, երեւակայութեամբ սա-
կայն, վերստին կեանք կ'առնէ այս բեմին վրայ, քառասուններեք տարիներ
առաջ, բարձրացումը իմ եղանկայիշատակ նախորդներէն, էջմիածնի գաւազն
եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պայծառիմաստ ու պայծառաւելն Կաթողիկոս՝

Այո, ուխտեմ, սիրելիներ, մնալ անսասան մեր այս հաւատքի վրայ,
ամուր կանգնած մեր ազգի բոլոր արդար իղձերի իրականացման պատուան-
դանի վրայ, առանց տկարանալու մեր արդար իղձերը իրականացնելու պայ-
քարի մէջ: Ուխտեմ՝ ամբողջ հոգով, մեր բոլոր ուժերը լարած, օրպէսզի յե-
տագայ սերունդների առաջ ամօթով չմնանք:

Այս հաւատքով, աղօթեմք այսօր առ Աստուած, օրպէսզի Տէրը հան-
գիտս եւ խաղաղութիւն պարգեւի բոլոր զոհեալներին, Սուրբ Հոգով մխիթարի
բոլոր սգաւորներին, զօրացնի նրանց հաւատքը՝ ապրելու ու գոյատեւելու, եւ
կամը՝ յամառ աշխատելու ու կեցելու նոր արեւոյս:

«Հոգւոյն հանգուցելոց, Քրիստոս Աստուած, արա հանգիտս եւ ողոր-
մութիւն»: Ամէն: